

ROMULUS VUIA, STUDII DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR

Vol. II, Editura Minerva, București, 1980, 610 p., 173 figuri, 124 planșe.

În anul 1975 Editura Minerva începea, sub îngrijirea lui Mihai Pop și Ioan Șerb, publicarea integrală a operei celui care a pus bazele etnografiei românești ca știință independentă, rămas pînă astăzi cel mai mare etnograf român, Romulus Vuia. La cinci ani după acest important eveniment editorial a văzut lumina tiparului al doilea volum din *Studii de etnografie și folclor*, însumînd lucrări cunoscute, devenite clasice în literatura de specialitate, sau altele rămase în manuscris pînă acum, toate ilustrînd multiplele preocupări ale autorului în studierea culturii populare a românilor din Transilvania, în strînsă legătură cu cea a naționalităților conlocuitoare, eşalonate pe parcursul a nu mai puțin de cinci decenii (de la publicarea în 1914 a studiului *Flechterei mit Stäbchen bei den Rumanien*, la apariția postumă a lucrării *Tipuri de păstorit la romani*, în 1964).

Dacă în primul volum fuseseră incluse studii în care R. Vuia aborda problematica amplă a satului românesc, oprindu-se asupra tipurilor de aşezări, a raportului dintre „tipurile de aşezări, cadrul geografic și caracterul etnic al populației spre a ajunge la anumite concluzii și cu privire la vechimea acestor aşezări și a elementelor etnice ce le locuiesc”, în paginile celui de-al doilea volum, pe aceeași temă, autorul stăruie analitic și comparativ asupra componentelor care în ansamblul lor formează o aşezare rurală: curtea, casa, șura și celelalte construcții gospodărești, materialul și tehnica de construcție. Ca și în cazul aşezărilor, Vuia a simțit nevoia întocmirii unor tipologii, însoțite de ample prezentări a factorilor care determină diferențierea tipologică, rămase în general valabile pînă în zilele noastre. Astfel, tipologia casei propusă de Romulus Vuia, cu toate valoroasele contribuții aduse ulterior de alți etnografi români, rămîne fundamentală. Analiza materialului și în strînsă legătură cu acesta a tehnicilor de construcție completează în chip fericit această primă viziune de ansamblu asupra satului românesc. Vasta bibliografie de la finele studiului *Satul românesc din Transilvania și Banat* aruncă o rază de lumină asupra bogatei sale informații bibliografice, completare a documentației efectuate în teren.

Un alt capitol mare al culturii populare românești care a stat în permanență în atenția lui Romulus Vuia, ocupațiile tradiționale, beneficiază și în cadrul acestui volum de un mare număr de pagini. În introducerea la *Tipuri de păstorit la români*, constata cu îndreptățire că „problemele cu privire la cultura materială și îndeosebi cu privire la ocupațiile lui (ale poporului român — n.n. B.S.) au fost cercetate foarte redus și în cele mai dese cazuri fără o metodă riguros științifică”. Cu toate realizările din ultimile decenii, cel puțin în cazul unora dintre ocupații, afirmația lui Vuia își păstrează valabilitatea până în zilele noastre.

O constantă a scrierilor lui Vuia este sublinierea caracterului agrar al culturii noastre populare. Fără a avea consistența altor studii din opera sa, *Agricultura la români* surprinde câteva aspecte ale agriculturii tradiționale, observate și analizate de autor pe parcursul mai multor decenii, legate de plantele de cultură, unelte, principalele munci agricole, iar din punct de vedere metodologic are meritul de a fi inclus acestei ocupații și făcutul finului, principală cultură agricolă în mai multe zone ale țării și care a intrat prea puțin în atenția etnografilor chiar până astăzi. Nici în acest caz nu lipsesc raportările la agricultura altor popoare și ca în toate domeniile culturii populare de care s-a ocupat, R. Vuia încearcă să coboare în timp uneltele și tehnicile agricole, cât mai aproape de originile lor.

Oprirea cu insistență asupra păstoritului în mai multe studii din cadrul volumului de față are menirea să sublinieze puternica întrepătrundere a acestei ocupații cu agricultura. Reliefarea „dezvoltării comune și a legăturii organice ce există în cele mai multe cazuri între agricultură și păstorit” reprezintă un obiectiv central al studiilor dedicate acestei ocupații. În mod paradoxal în aparență, zecile de pagini dedicate păstoritului vin să sublinieze tocmai caracterul agrar al civilizației tradiționale românești, infirmind părerea eronată a „nomadismului” la români. Așa cum subliniază și cercetările mai recente, din cele patru tipuri de păstorit pe care le individualizează Vuia, cel mai răspândit, nu numai la români, ci și la popoarele vecine: slovaci, polonezi, unguri, bulgari, a fost păstoritul agricol local.

Avînd și o aplecare afectivă mai mare asupra acestei străvechi ocupații, dar și constatînd lipsa oricărui studiu asupra ei, autorul reușește să surprindă câteva tehnici de vînătoare aflate încă în uz în perioada interbelică sau păstrate în memoria colectivă, oprindu-se asupra arealului etnografic pe care îl cunoștea cel mai bine: Țara Hațegului și Regiunea Pădurenilor. Deși publicat în anii celui de-al doilea război mondial, studiul *Vînătoarea și cursele țărănești din Țara Hațegului și Regiunea Pădurenilor* rămîne pînă astăzi o lucrare de referință în acest domeniu.

Relevatoare este, pentru încercările lui Vuia de a merge către originile diferitelor aspecte ale culturii populare, lucrarea *Tocălia și începutul torsului*, publicată în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*.

R. Vuia s-a ocupat numai incidental cu probleme speciale de artă populară, considerînd că există „o interpătrundere organică și unitară între domeniul artei populare și celelalte capitole ale etnografiei“, că arta populară urmărește toate domeniile culturii materiale a poporului român, fiind „ca singele în corpul omenesc, care nu este un organ sau mădular aparte, dar penetrează și dă viață tuturor organelor și tuturor mădulelor“.

Două zone etnografice urmăresc cu perseverență opera lui Romulus Vuia: Țara Hațegului și Regiunea Pădurilor. Ele nu fac numai obiectul cunoscutei monografii — una dintre primele monografii zonale scrise cu respectarea rigorilor științifice — ci și a altor monografii sătești sau pe probleme. Deși cu un caracter geografic pronunțat, fără cuprinderea tuturor aspectelor necesare unei prezentări complexe, *Țara Hațegului și Regiunea Pădurenilor* rămîne o lucrare de referință pentru etnografia românească, cu mari merite pe linia sublinierii posibilităților de adaptare a omului la condițiile geografico-istorice. Monografiile satelor Alun și Bătrina din Pădureni și Nucșoara din Țara Hațegului, împreună cu cele patru lucrări dedicate portului popular din zonele amintite vin să întregască tabloul culturii materiale pe un areal pe care autorul l-a cunoscut atît de bine, străbătîndu-l de nenumărate ori de-a lungul unei jumătăți de secol, ceea ce i-a permis surprinderea fenomenului etnografic în toată dinamica devenirii sale.

Desigur, nu toate studiile lui Vuia au consistența sau valoarea teoretică a operelor sale de bază, constatare de la care nu fac excepție nici unele dintre cele cuprinse în volumul de față. În toate cazurile însă, cuvîntul scris este dublat de excelente ilustrații, adevărate documente etnografice, a căror valoare crește cu cît înaintăm în timp.

Urmînd opera lui Vuia prin prisma dezvoltării ulterioare a etnografiei ca știință în România, constatăm că, în mod firesc, dialectic, problemele abordate de acest pionier și clasic, totodată, al științei culturii populare la noi, au fost ridicate la cote superioare de cercetări ce i-au urmat, care, însă nu au putut și nu vor putea să nu se raporteze la opera savantului clujan.

B. ȘTEFĂNESCU

IOAN GODEA, ZONA ETNOGRAFICĂ BEIUȘ

Editura Sport-Turism, București, 1981, 142 pagini, 82 ilustrații.

A doua — după cea a Rădăuților — zona Beiușului beneficiază de o monografie etnografică pertinentă grație eforturilor cercetătorului dr. Ioan Godea, autor care în ultimul timp ne-a obișnuit cu apariții editoriale ritmice.

Este lăudabilă inițiativa Editurii Sport-Turism de a publica o întregă serie de monografii ale zonelor etnografice din țară — serie coor-